

بدیع او بیان

محمدسرور وکيلي

کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم : بدیع او بیان
لیکوال : محمدسرور وکيلي
د لیکنې کال : ۲۰۰۷ م ع — ۱۳۸۷ هـ ش
د لیکنې ځای : جرمني
ترتیب کونکی : محمدسرور وکيلي
بدیع او بیان
مؤلف : محمد سرور « وکيلي »
کال میزان ۱۳۸۷ هـ ش

لیکل

سرليک مخ

۱	شعر د ادب له مخې
۶	یوه عمومي ادبي تالو
۸	د بدیع او بیان پوهه
۹	د شعر چوکاټ بندي او ډولونه
۹	ابهام او التفات
۱۰	تشبيه
۱۳	تجنيس
۱۵	سجع يا مسجع
۱۶	تلميح
۱۷	ارسال المثل او تحريف
۱۸	مراعات نظير
۱۹	لف او نشر
۲۱	حسن تعليل
مخ	سرليک

رباعي

۳۷

مدح

۳۸

|

بسم الله الرحمن الرحيم

ادب او شعر يا بدله

ادب په عربي ژبي کې د گړې نوم دی او لغوي معنی ئې پوهه، کلتور، دود، کړنلاره اوښه کړنه ده.

ادب هغه علم يا پوهې ته وايي، چې سړی وکولای شي،

يو شعر يا يوه ليکنه يا يوه موضوع ښه وليکي او يا ښه

بيان شي. د ښې وينا او يا ښې ليکنې توپير عادي

ليکنې او عادي وينا څخه وسي او يا يې د يو بل څخه

جلا کړای شي، نو له دې کبله ادب او ادب پوهي ته

اړتيا ليدل کيږي. ادبيان، ژبپوهان، ليکوالان دغه پوهنه

په صرف (گړپوهه)، نحوه (ويپوهه) ، غياث الغت

(گړښود) اشتقاق (جلاوالی)، معاني، بيان، بديع، عروض

او دغسې نورو کې شامله بولي. دغه ټولې پوهي او

ب

ادب پوهي ادبيان او ليکوالان تکميلوي. ښه شعر ليکي

او ښه نثر ليکي او يا ښه بيان کوي .

ژبه او شعر

ژبه تر ژبنښود (گرامر) ډېره لومړې ده، يعنې ورسته

ترژبي د خبرو ژبنښود راغلی دی. لپاره د دې چې

سم ليک او لوست وکړو، نوداسي ښکاري چې د ژبي

ژبنښود، گړښود او ژب پوهني ته اړتيا ليدل کيږي.

هره مورنې ژبه، که څه هم د ژبي بنسټ جوړه وي

او ورځني کلتوري او ټولنيزو اړتياوي بشپړه وي، خو د

ښه ليک او ادبي مضمون د ليکلو لپاره بسنه نه کوي.

څرنگه چې ليدلکيږي شعر هم تر مورونې ژبي ورسته

دی. شعر ټولنيز بنسټ لري. شعر له ډېر پخوا نه د

ج

مېنانو پټ راز، د زړه خواله او د مينې راز د خپلي

محبوبي سره وو.

طبعي شاعران له ډېر پخوا څخه په ټولونو کښې

موجود وو. دغو شاعرانو ښاغلو ځلميانو ته، غښتلو

جنگيالانو ته او مېړنيو ته بدلي (شعرونه) ويلي دي .

وروسته چې ليک او لوست رواج شو شعر په چوکاټ

کښې د بديع او بيان راغی يعنې شعر ادب سو، پوهه

سوه او يو ادبي غټ اړخ يې داديبانو په منځ کي

راپيداکي. يو اديب شاعر که يو ښه شعر واي، يايې

ليکي نو ضرور دی، چې دی د بديع او بيان او
عروض قانونونه او پرنسپيونه غاړه کښېږدې. يو شعر
هله ښه شعر دی، چې موزون وي او قافيه يې سمه او
محتواې اوچته وي. او که نثر ليکي هم دغسي ادبي
د

ښايست ولري او لرونکې دعالي محتوا وي. دغسي
نثرونه چې ادبيان يې ليکي لکه د ملغلرو هار يې چې
سره پيلی وي. نوپه دغسي ادبي ليکونو کې ليک ښود،
گرښود، گرپوهنه، ويپوهنه، او ليک دود بېله شکه بايدپه
نظر کښې نيوله سوي وي. دغسي ليکني د ژبي د
پراختيا لپاره ډېر حتمي او ضروري دي.

ليک او ليک ښود سره نوک او وورې دې. دغه رنگه
قافيه لرونکی شعر بېله بديع او بيان او عروض د
مراعات کولو څخه به ښه شعر نه وي. د هر شاعر او
اديب وينا به شعر نه وي ځکه شعر قافيه، رديف او
وزن لرې. څرنگه چې ترمخ وويل سوه د ادبيانو او
شاعرانو خبري د ژبي د پرمختگ، پراختيا او منطقي
کيدلو لامل گرځي .
هـ

ليکنه پخپله او مورنې ژبه پراختيا مومي او هم
د پرديو ژبو د اړتيا څخه وزي. ښه شعر منظم او موزون
وي او د عروضو اصول پکښې په پام کې نيوله سوي

وي. دلته د دو شاعرانو شعرونه د مثال په توګه
راو لم. لکه د رحمان بابا شعر او حميد ماشو خېل

شعر: د رحمان بابا شعر

ګوره هسې ګردګار دی رب زما

چې صاحب د کل اختیار دی رب زما

د حميد ماشو خېل شعر

نازه ولی زوي مي نه اخلي ادب

د سيوري نخل نه نسي رطب

9

سريزه

د يوه کتاب ليکنه په څوډوله امکان لري:

لمړی) يو ليکوال د خپل ځانه پر يوه موضوع کتاب

ليکي او يا شعر واي، دغه کتاب ليکنه پر يوه معينه

موضوع او ياد شعر ټولګه يې ددغه ليکوال تأليف دی.

دويم) يو ليکوال د يوې موضوع لپاره د نورو کتابو

څخه موضوعګانې راټوله وي او يو نوی کتاب ليکي. و

دغه ليکني ته د کتاب، ليکوال نوې ښکلا بل رنگ او

خوند ورکوي او نوي شيان پکښې ور ډېره وي، چې د

کتاب محتوا ور اوچته کړي. د کتاب دغسې ليکني ته

د ليکوال تصنيف واي

.دريم) تجربوي يا پروژه ئي راټول سوي شيان دي،

ز

چې دليکوال له خوا پردغې تجربې اويا پروژه باندې

شخصي ليکلنه وکړي. و دغي ليکني ته تجروبي يا
ايمپري ليکنه واي. چې دليکوال خپله تجروبه ښه يې.
او دغسي نوري ډېري ليکني.

دغه ليکل سوی دبدیع اوبيان کتاب، چې دنوروکتابو،
رسالو او خپرونو څخه راټولي سوي موضوعگاني دي،
چې د ليکوال نظريات هم پکښې شامل دي، يوتصنيفي
شکل لري. دغه د پښتو د بدیع او بیان کتاب په نوي
سيستم سره ليکل شوی دی. دلوستونکي لپاره ډېر
کاراسانه کوي، چې ډېر ژر د شعر او ادب سره مخامخ
شي او هلته د شعر او ادب په گلستان کښې رنگا
رنگ گلونه وسپري او دېن په شنو چمنونو کښې
د ادب د مرغانو رغونه او آوازونه واورې او د خيالونو
ح

په نړۍ کښې ډوب او دشعر په بحر کې
ولامبي.

د شعر دخيالي دنيا څخه ادبي گلان را ډالۍ کړي.
ددغه کتاب د ليکني مقصد د شعر پېژندنه او د شعر
دډولونو او توکونو زده کول دي. دغه هدف وو چې
دغه کتاب و ليکل شو. په درنښت

د ليکوال له خوا
۱

شعر د ادب له مخي

شعر ته په پښتو کښې بدله واي

.شعر يوه عربي گړه ده، چې لغوي مانا يې موزون يا

منظومې وينا ته واي. شعر يا بدله هغي وينا ته واي، چې وزن، قافیه او نظم ولري، چې په پاړسي کې ورته سرود ويل کيږي. لکه د خوشحال خان دغه شعر:

شيخ دې نمونځ روژه کا زه به ډکي پيالې اخلم
هر سړی پيدادى خپل خپل کارلره کنه

شعرپخپله يو هنر دی، منظومي خبري دي، چې په دوه ډوله يې يو شاعر درلوداي سي. يو ډول يې طبعي دی، چې شاعر دشعر طبع لري اوروان شعر واي ياني طبعي شاعر وي. او بل يې کسبې شاعر دی، چې دغه ډول شاعر د خپل ادبې ځواک څخه کار اخلي شعرونه

جوړه وي او اصلاح کوې يې تر خوچې شعر ښه پختيا ته ورسې. ودغه شاعر ته کسبي شاعر واي.

کسبي يا ادبي شاعر هر وخت ښه شعر نه سو ويلاي. دغسي شاعران چې په ټولنه کېښې ښکلا، ناسم تيا، عدالت يا بې عدالتي، ظلم، ښه والی د زمانې، بد مرغي د زمانې و ويني او د دغه څخه شاعر اغيزمن سي او يوازي ناست وي نو قلم راواخلي شعر واي .

و دغه رنگه شاعرانو ته زه هم قلمي شاعران وایم.

يوه عمومي ادبي تابلو

د شعر، ادب، وينا، رسامي، فلم، نقاشي، تخنيک، طبعي علوم، سندرغاړي دټولو دغو استعدادونو په سر کېښې هنر پروت دی. هنر بيا پر دوو برخو ويشل کيږي، چې

۳

يوه برخه يې طبعي او بله برخه يې کسبي يا مصنوعي ده. طبعي اړخ يې دلته نه گورو، ځکه چې هغه په انسان کې پروت يو استعداد دی.

دلته يې خاص کسبي يا مصنوعي اړخ د هنر گورو او وېش يې کوو. کسبي اړخ د هنر ډېر زيار ايستل غواړي، چې هنر لاس ته راوړه سي او تقريباً طبعي سي. تابلوگورو!

هنر

لاسي فکري

رسامي، مجسمه سازي، انجنيري شعر، وينا، نثر، تفسير

رغي بدني

سندري، راگ، آواز سپورت، رقص، اکروباتيک

ټول آلات د موسيقې او فلم موسيقي

۴

د تابلو څخه داسي ښکاري، چې شعر د

هنر يوه فکري

څانگه ده، چې انسانانو ته خداي (ج) ور بخښلی دی.

زه دلته شعر د ادب او هنر له تخنيکي نظره څېرم.

مگر دلته د شعر حقيقي او واقعي معني په لنډه توگه

بيانوم او پراخه بيان يې و نورو ادب پوهانو ته پرېږدم.

څرنگه چې ترمخ وويل سوه، د شعر طبعه لرل طبعي

اوپا کسبي وي. په ډېره پخوا زمانو کښې چې ليک او

لوست نه وو او انسان هم طبعي وواو خپل ژوند يې په

طبعي او ساده ډول ترمخ بيوه، دغه اوسنی شعر په
هغه وخت کې هم طبعي بڼه لرله. شعر به هغه چا وایه،
چې یا یې طبعي د شعر طبعه لرله او یا به مین سوی
وو. مین او مېني به خپلې خبرې په رمز او زمزمه سره
منظومي یو و بل ته سره رسولې .

۵

دغه منظومي خبرې د عاشقانو په منځ کې لکه یو شفر
چې تېرېږي د رمز په توګه به یو بل ته سره رسېدی.
په عین حال کې به دغه شفر چې شعر وو، سوزناکه،
دردناکه، بېلتونواکه او خوندور به هم وو.

هغو چې شعري طبعه لرله هاغو هم شعرونه ویل، خو
د مېنانو د شعر د محتوا سره یې توپیرلاره. د دغو
مېنانو شعرونه لکه د ادم خان او درخانې، بنادې
اوبېبو، مومن جان او شېرینو او دغسې نور ډېر،
سوزناکه وو. څرنگه چې پخوا لیک اولوست نه وو نو د
دغو مېنانو نقلونه کېدل او ددوي شعرونه به دنارو په
ډول ویل کېدل. یانې دغه نقلونه د سپنې څخه و سپنې
ته ورتله او دنسلو څخه و نسلو ته پاته کېده.

کله چې د لیک او لوست هنر منځ ته راغی شعر ځان ته

۶

بل مفهوم غوره کړی بله معنې یې پیدا کړه. منظم سو
پوره هنر سو او پوهه سوه.

شعر او شعر ویل په شاعر پورې د ده په سوز او

گداز، په انديښنو، په همت او مقام پوري اړه لري او
 بيا د شاعر د ټولنې په چاپېريال او فضا پوري اود شاعر
 په زمان پوري اړه لري. لنډه ئي دا چې شعر په زمان،
 مکان، د شاعر په ټولنه او د شاعر په
 څرنگواله

پوري اړه لري . لور همت والا شاعر پخپل مدح او
 قصيده کې تر حقيقت او واقعيت نه تېريري.او هيڅکله
 مدحه نه کوي.د با احساس لور مقام شاعر شعرونه تل
 د گدازه ډک وي. زړه وړونکي وي. د عالي شاعر
 شعرونه د محتوا او معني ډک وي، لوستونکي ادبيان په
 فکر کېنې غرقه وي . د لور مقام شاعر شعر داسي دی

۷
 لکه د ملغلرو د غاړې هار، چې په ډېر نقش او نگار
 سره پېل سوی وي او د ښايستې ښکلې پيغلي په
 غاړه وي . د خواږه شاعر شعر هم دغسي خوندور وي .
 خو معاصر شعر، نوی شعر، نیمه يا شعر نما چې هم
 ورته واي، نه قافیه لري او نه ردیف اونه منظوم دی . نو
 و دغسي يوي ليکنې ته شعر بيخي نه سو ويلاي، ولې
 چې شعر موزون، منظوم او توري يې لکه مرئ سره پيل سوي
 دي . خو په نوي شعر کې دغه لطافت نه ليدل کيږي او نه اړويدل
 کيږي . نوی شعر خبري دي، چې د يو له بله سره تړلي دي، نو ځکه

شعر نه دی. فرهنگيان او اديبان دي و دغه ادبي ليکني ته يو بل نوم ورکې. کاظم «کاظمي» د بي بي ټي په راډيو کې وويل: (در دهه ۴۰ شعر معاصر گفته شده. کسانکه از ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰ شعر گفته اثر گذار نيمه بوده.) يعني دغه نيمه شعر ډېر نوی دی.

۸

دبديع او بيان پوهه

بديع: عربي گره او صفت دی، چې په لغت کې ورته

نوی، تازه او مبدع واي او په پښتو کښې ورته نويز

(چې د نوي څخه اخستل شوی دی) واي او په اصطلاح

کې د شعر او ادب يوه پوهه ده، چې وينه هم ورته واي.

بديع د شعر يعني بدلي يو منظم چوکاټ جوړه وي،

چې د هغه تشریح، تفصيل، تفسير او ډولونه په

راتلونکي کې بيانېږي.

بيان: عربي گره ده او مصدر دی، چې لغوي معني ئي

ښکاره خبره او څرگنده وينا ده، چې په پښتو ژبه کې

ښکاره وینه او يا ښکاره ويلو ته واي او په اصطلاح کې

د شعر يوه پوهه ده، چې د شعر توضیحات په کيږي.

۹

د شعر چوکاټ بندي او ډولونه:

ابهام: عربي گره او مصدر دی، چې په لغت کې ورته

پټه خبره کول واي او په اصطلاح کې د بديع تحميل

الضدين او يا دوه مخي ورته واي. دوه مخي هغه دی،

چې يو شاعر يا يو ليکوال په خپل ليکنه کښې داسي

خبري راولي، چې دوې تضاد ماناوي ولري، يانې هم

مدح وي او هم بد ويل . لکه د الفت په دغه شعر کښې :

دا دروند پېټۍ چې په سر ئې گرځومه

سر دې وځوري د چنکيز د وخت خانې ده

التفات : عربي مصدر دی، چې د چا خوا ته کتل، پام

کول او توجه لرلو ته واي . او په اصطلاح کښې دبدیع

هغه ته واي، چې شاعر پخپل شعر کې د ویلو څخه

۱۰

خطاب ته او يا د خطاب څخه و غيبت ته او يا د غيبت

څخه خطاب ته او يا د مخاطب څخه مخاطب ته پيل

وکړي . څرنگه چې حميد ماشوخیل واي :

چې بې ياره خوب خندا کاندې ناصحه
عاشقان داهسي نه دی خندني
چې له ښکلو مې ناصح غلوې په حورو
په بانه د بدرگۍ کا رهزني

تشبيه : يو عربي گره او مصدر دی، چې په لغت کې يو

شی د بل شي سره برابرکولو ته واي . او د شعر په

اصطلاح کښې يو صفت دی، چې په شعر کښې يو

شی د بل شي سره برابره ولو ته واي. دغه صفت د

توتوکو يا قيد په واسطه سره برابرکول دي .

لکه دغه تشبيه د رحمان بابا:

۱۱

علميت د بې عملو عالمانو
لکه پلنډ دکتابونو پر خره بار شه

د تشبيه ارکان: د تشبيه ارکانونه څلور دي :

۱: - مشبه، يعني هغه شی چې د بل شي سره برابروي .

۲: - مشبه بهي، يانې هغه شی چې ورته تشبه شي .

۳: - وجه شبه، يعني ګډه ستاينه چې په منځ کې د

مشبه او مشبه بهي موجوده وي اود تشبه لامل

ګرځي.

۴: - ټوټکي، هغه ادوات، دجر توري او قيدونه چې د

تشبه له پاره په کار ځي. لکه : دغه رنگه، دغه ډول،

لکه، د هغه په شاني او دغسي نور ډېر.

د حميد ماشوخیل تشبيه غزل :

۱۲

مشه ډېر هوا پرست لکه حباب

له دغې هوا به شې خانه خراب

مرتبې د سړي مه غواړه له خدايه

چې مشغول ئې لکه ستور په خور او خواب

خوشحال خټک :

لکه ستا د زلفو تاب شته (تشبه)

په سنبلو کښې هم تاب شته

لکه ستا د خولو بوي دی

هسي هم په ملک گلاب شته

رحمان بابا واي:

هسي تله کا ندي و ګورته ياران ژر ژر

لکه تله کا و خپل کور ته کاراون ژر ژر

لکه شام هسي سحر ××× لکه سنگ هسي ګوهر

۱۳

تجنيس : عربي گره او مصدر دی، چې په لغت کې ورته ديوه شي يو جنس کولو ياني يوډول کولو ته واي. او د بديع او بيان په اصطلاح کې هغه شعر ته واي، چې شاعر په هغه کښې دوه توکي سره يو ډول وښه يې، يعني سره يو جنس يې کړي. دغه تجنيس په پښتو ژبه کې پر اووه ډوله ښه ئي . دلته ئي درې ډوله ښوول کيږي :

۱: - تام تجنيس : چې په ليک اولوست کې يو شی وي، خو مگر مانايي مخالفه وي، يعني گره يوه وي خو مانا ئي سره يو شی نه وي. لکه :

ويني (ليدو ته واي، او هم د انسان وينو ته واي.
پښتو) ژبي ته واي، او هم قول ته واي.
سپين) سپين رنگ دی، پاک او هم وازگي ته واي .
زمری) ژوي ته واي، او هم زړور ته واي .

۱۴

لکه د پير محمد کاگر د غه بيت:

فراق په ما خوري د ځگر وينې
آشنا مي نشته الله مي وينې
داؤد خان واي :

چې د چا په زړه کي اور دميني بل شي
په اوربل کي لمبې گډي حال ئي بل شي
۲: - خطي تجنيس : هغه تجنيس ته واي چې په ليک کښې يو ډول ښکاره سي، خو په ټکو کښې فرق وي.
لکه: پوزي، توري، نوري، بوري، يوري — تل، بل — لر،
لر — خپل، ختل — رنگ، رنگ — تېر، بېر او دغسې

نور ډېر. لکه د رحمان بابا دغه شعر:

د چشمانو په ځنبل کښې تېر او بېر شې
اعتبار د زمانې اعتبار نه دی

الفت واي:

دلته ژوند قبيله يې دی، قبيله لکه قبله ده

توجه ورته لري ټول، که صغیر دی که کبير

۱۵

۳- مټر تجنیس : دا هغه تجنیس دی، چې د گړې شکل

او ډول سره یو وي خو یو توری يې سره فرق ولري.

لکه: بار، باد – پل، بل – خپل، ځپل – ملنگ، پلنگ او

دغسې نور ډېر. حمید ماشوخیل واي:

هسي پټ مهر په قهر کړي ښکلي
لکه څوک چې کفرستان کښې دینداري کړي

سجع یا مسجع : عربي گړه او نوم دی، لغوي مانا يې

قافیه لرونکې خبره یا یوه منظومه او واضح وینا ده،

په اصطلاح کې د علم بديع یوه کلام ته واي، چې هم

آهنگه او موزون وي، چې یو خطیب او یا یو لیکوال يې

وینا کوي. لکه دخواجه عبدالله انصاري پاړسي مناجات .

لکه د خواجه دغه مناجات، چې په پښتو وکيلي ژباړه کړی :

الهي! بې سياله او یوازنی خو ېې ته، ولاړ قايم او ډېر ځواکمن

خو ېې ته، دهر شي لیدونکی ېې ته، د هري پوټي پوهېدونکی ېې ته، سپڅلی

له هرعيب ېې ته، د هر درمل لامل خو ېې ته، درمل د ټولو زړونو ېې ته .

۱۶

يو نثر روان خبري دي، سجع او قافيه نه لري .
 خوتسلسل ېې روان وي او پرله پوري وي . اوشعر
 چې دی، منظوم دی او قافيه لرونکی دی. لکه :
 له هغه صياد حميد وساتې ته خدايه
 چې يې لومه کړه د رب ثنا سپاس
 تلميح : عربي گړه ده او مصدر دی، چې لغوي مانا يې
 مالگينې خبري ته واي او د علم بديع په اصطلاح کښې
 د شعر ويلو هغه هنر دی، چې شاعر يې په خپل کلام
 کښې داسي راولي، که ويونکی له اصلي کسي څخه
 خبر نه وي نو دبدلي په معني نه پوهيږي .

لکه د رحمان بابا دغه دوه شعرونه:

څوځ له ځمکي واسمان ته شي ختلی
 ده عیسی لره ورکړی دا مکان دی
 ۱۷

څوځ له خداې سره خبري شي کولی
 ده موسی مشرف کړی په دا شان دی

ارسال المثل : نوم دی، عربي گړه ده، چې په اصطلاح
 کې د علم بديع هغه شعر دی، چې شاعر پخپل شعر
 کې يو نامتو متل راولي، او يا حکيمانه شعر و واي .

لکه دغه شعر د رحمان بابا:

زه و زاهدانو ته حيران یم، دوي و ماته
 ديوانه به ده خنددو، ده به ديوانه

د مکې په بزگۍ کې هيڅ شک نشته
 ولې خر به حاجي نشي په طواف

شمس الدين کاکړ واي :
 واي لور او زوي تر پښو اوبه تر حلقه
 فراموش په بېلتانه ځان او جهان شي
 تحريف : عربي گره ده، چې لغوي معنی ئې د چا خبره،

وينا او يا شعر تغيړه ول او بدلولو ته واي .

په ادب او شعر کښې و هيڅ چا ته اجازه نسته، چې د

۱۸

چا شعر، خبره يا وينا تحريف يانې اليشه
 کړي .

ودغه کار ته په ادب او هنرکښې جعل کاري واي .

مراعات النظر: چې په اصطلاح کې دعلم بديع تناسب

او تلفيق ته واي. تلفيق ته په پښتو ژبه کښې سره گنډل

د دو شيانو، سره يوځای کول او پيوندول د خبرو دي .

او پخپل شعر کې شاعر خبري راولي، چې يو له بله

سره تناسب او نږدې والی ولري .

دغسي بدلي په پښتو ژبه کښې ډېر دود لري .

خوشال واي :

زه يو يار غواړم زيبا ښه ×× سر تر پايه دلرېا ښه
 ښايسته په شپږ جهته ×× هر اندام جدا

جدا ښه

څوځ د هنره ښايسته دی×× دی په حسن

ترهر چا ښه

تن ئې ښه د گل تر پاڼه×× تمام قد او

بالا ښه

۱۹

لف او نشر: عربي گره ده، چې لغوي معنی يې کړکيچ

او تيت او پرک ته واي. او د علم بديع په اصطلاح

کښې هغه شعر ته واي، چې شاعر پخپل شعر کې په
لومړي مصرع کې يواځو نومونه راولي او په بلې مصرع
کې يې ستاينه ځيني وکړي. په لومړي مصرع کې نومونو
ته «لف» اوستايني ته ئي «نشر» واي .

لکه د الفت په دغه شعر کې:

ته منظور د هر نظر ئي ××× ته ددې عصر دلبر ئي
مبارک شه! مبارک شه! ××× په خوبانو کښې افسر ئي
دالماس تاج دي پر سردی ×× آراسته په زر، زيور ئي

طباقي : عربي گړه ده او مصدر دی، چې لغوي معنی

ئې برابري او مطابقت ته واي . د علم بديع په اصطلاح ورته
تضاد يا تقابل واي، چې شاعر ئي پخپل شعر کښې

۲۰

داسي گړې راولي، چې دغه ديو بله سره تضاد وي .

لکه پاس او تپت – شپه او ورځ – ژړا او خندا – اور

او اوبه – تور او سپين او دغسي نور ډېر.

حميد ماشوخيلى واي :

بڼه او بد د يار په بله دي لذيد
گوښې گوښې يو تر بله دي لذيد

دا تروه ترخه کنځل د دلبرانو
تر شکرو يو تر سله دي لذيد

خوشحال خټک:

د شرابو مستي ژر شي نيست او هست
لايزاله مستي نه درومي له مست

د عاشق خاطر او خیال لکه دریاب دی
چې څپه یې کله لوړه کله پست
۲۱

رحمان بابا:

ځینې ډول وهي بنادي کا××× ځینې ویر کا د خپل ځان
ځینې شمع غوندي ژاري××× ځینې گل غوندي خندان
که ئي گورې یو گلزار دی ××× که ئي گورې یو بیابان
حسن تعلیل: عربي گره او مصدر دی، چې لغوي معنی
یې د یوه بڼه علت ویل دي او د علم بدیع په اصطلاح
کې هغه دی، چې شاعر خپل شعر کښې یوه ستاینه په
مناسب لامل سره راوړي او دغه ستاینیز لامل حقيقي
نه وي څرنگه چې خیال او ادعا وي. رحمان بابا واي :

هر ساعت زما د غور په تاوولو
د فلک لاسونه شنه شو تر څنگلو

هغه سترگي چې نرگس وې هم بادام وې
تېرې توري شوې زما په قتلولو

۲۲

د کاره کاره بانه او کړو ورځو
نور څه نه کا بې کړو وړو

توارد: مصدر دی او عربي گره ده، چې لغوي معنی ئي

یو په بل پسې راتلل، په یوه وخت باندي واردېدل او

پر یوه مهال باندي راکښته کېدلو ته واي. او په

اصطلاح که د ادب هغه ته واي، چې دو شاعرانو یوه

خبره د یو او بل څخه په شعر کې داسي ویلې وي، چې

گواکي یوه د دا بله څخه اړویدلې وي او دغه شعر په

معنی او مفهوم کښې سره یو شی وي .

لکه د رحمان بابا اوبیدل دغه شعرونه که څه هم

رحمان بابا توارد نه دی کړی، د توارد شعرونه دغسي

وي .

۲۳

رحمان بابا:

که بنسینه د نام او ننگ دي شي تر څنگ
د هر چا په کج روی به خبل ځيگر خورئ

بیدل:

هرکه پا کج میگذار خون دل ما میخوریم
شیشه ناموس عالم در بغل داریم ما

حمید ماشوخیل او سعدي شیرازی :

د دښنه په مرگ هاله کوه بنادئ
که فرمان لرې د خپلې آزادئ

عدو گر بمیرد جاي شادمانی نیست
ولیکن عمر ما جاویدانی نیست

حکایت: مصدر دی عربي گره ده، چې د یو چا کیسه

او یا تاریخ بیان وي . په اصطلاح کې د ادب یوشاعر

۲۴

پخپل شعر کښې د یو چا یا د یو شي کیسه

یا نقل

کوي او د یو چا بیان ته هم واي .

لکه د ملا پیر محمد میاجي شعر : (حکایت)

شیخ متي چې خلیلي وو ××× دی له اصله لوي ولي وو
یوه ورځ روان په لار وو×× د لوي څښتن په استغفاروو
کړ د ذکر د غفار ××× یوه شپه نه وو اوزگار
پر دې لار وې تېرې گټي ××× لاري ځمکي وې په پټي
ډېرې شپې راغی رویدار ××× چې یې صافه کړله لار
یو دهقان به ابیاري کړه × شپه شپه به یې خواري کړه
ده لیده په توره شپه ××× چې شیخ متي به زیار اخته
له راحت به بېزار وو ××× ټوله شپه به دی بیدار وو
یوه شپه راتېرملیاری سو×× شیخ متي ته په گفتار سو
اي دخدای رویدارڅه کړې× دومره زور زحمت پرڅه کړې
ته بادار یې د ولیانو ××× ته قید د صالحانو

۲۵

ستاد درخاوري سره زردی× دهرچاکهول البصر دي
په شپو شپو یې ته بیخوابه × په زحمت په اضطرابه
پاکوې دلاري گټي ××× په دي خاوره څه دي گټي
داسي ووي شیخ متي××× د مولا په عشق ستي
چې خدمت د خلق الله ××× یو گړی په یوه ساه
تر هر څه بهتر دي وروره ×× زده کړه داخبره گوره

ترکیب بند: د عربي گړې يو مرکب دی، چې يو ځاي
 تړلو ته واي. په اصطلاح کښې دعلم بديع و هغه شي
 ته واي، چې شاعر څو بنده شعر په بحر کښې موافق
 او بندونه په قافيو سره جلا وي، چې وروسته تر هر بند
 يو بيت په جلا قافي سره را ولي. دغه جلا بيت په هر
 بند پسې بيا نه تکراريږي يانې ځان گړی بيت ويل
 کيږي، چې فرق د ترکیب بند او د ترجيع بند په دغه

۲۶

کښې دی . لکه د حميد ماشوخیل دغه ترکیب بند
 نن په شپه زما د يار په کوم مکان وي
 جلوه گر به په کوم هټ په کوم دکان وي
 شرمولی به ئي حسن کوم ترکان وي بند
 کوم دکان به يې د خولې د دورو کان وي
 په ډېوه به يې د مخ څوک پتنگان وي
 همخوابه به ئي پاکان که نا پاکان وي
 ولي نه چوې له دې غمه زما دله بيت
 چې دي واورېده د يار د تلو بدله
 نه به وي ورسره هسي مسلمان څوک
 چې يې واخلي خصمانه د آډو نان څوک

نه به وي ور باندي هسي مهربان څوک
 چې ئي وبولي په څار او په قربان څوک
 ۳۷

يا ئي سو یری کا په سر لاس د احسان څوک بند
 يا ئي ورکړي دبل کار سر او سامان څوک

چې له هسي غمه نه مرم ژوندی پايښت
تو زما په محبت شه بې وفايم!

ترجیع بند: یوه عربي گړه ده او مرکب نوم دی، چې
اړولو ته واي او د علم بديع په اصطلاح کې هغه شعر
ته واي، چې شاعر څو بدلي يا څو بنده شعر په بحر کې
سره موافق او په قافيو کې جلا وي، واي او وروسته له
هر بند څخه يو بیت تکرار په جلا قافيي سره راولي،
چې دغه بیت تر هر بند وروسته تکراريږي ودغه بیت
ته ترجیع او يا بند گردان واي .

۲۸

مرثیه : عربي گړه او نوم دی، چې په لغت کې ورته
خوابدي، وير، مانېجنې ته واي. د علم بديع په
اصطلاح کې هغه شعر يا وينا ته ويل کيږي چې
شاعر يې د ماتم اويا د وير په وخت کې واي او يا د مړې
مدحه کوي .

د بي بي زينبي دغه ویرنامه (مرثیه) پټه خزانه
ږغ سو چې ورور تېر له دنيا سونا × قندهار واړه په ژړا سونا
زړه مي په وير کې مبتلا سونا × چې شاه محمود له ماجدا سونا
دا روڼ جهان راته تورتم دی نا × زړه د بېلتون په تیغ قلم دی نا
هوټک غمجن دی پردی ماتم دی نا × د پاچاهۍ تاج مو برهم دی نا
چې شاه محمود تېر تر دې نیا سو نا × قندهار واړه په یرا سو نا
خوانو میړونو د تورو جنگ وي نا × ولاړ د کام په نام ننگ وي نا
دېنمن له ده په وینو رنګ وو نا × پر میدان شېر وو يا پلنګ وو نا
افسوس چې مرګ د ده پر خوا سو نا ×
قندهار واړه په ژړا سونا

محموده نه يوازي خورژاري نا × پرمگ دي ټول کلی ،کور ژاري نا

۲۹

معما: عربي گره او نوم دی، چې په پښتو کې ورته پټه
 گره واي . او د علم بديع په اصطلاح کې د بديع يوي
 پټي خبري ته واي، چې معنی يې په شعر کې پټه وي .
 او دا خبره مرموزه وي. د محمد يونس معما:
 خو چې نیم لب يې نمک اخستی نه وي
 د (يونس) نمکي اسم پر حرام شه
 د محشر نه لرې شرکه کښېږده پر مدهوش
 دمدهوش نه لرې هوش کړه نوم دمحبوبدی بې خروش
 قطعه : عربي گره او نوم دی، خو په پښتو کې ورته ټوټه
 برخه او يا پارچې ته واي. د بديع او بيان په اصطلاح
 کې يوه ټوټه شعر دی، چې د لومړۍ مصراع قافيه د
 دويمې مصراع سره يو ډول نه وي او د بيتو شمېر ئي
 د اوو څخه بيا تر لسو ډېر نه وي .

۳۰

د محمد طاهر قطعه :

واي داچې صحبت کاندې ×× يوله بله ډېر اثر
 په کلو دي مصاحب سوم ×× ستا صحبت نه کړم خبر
 دقطعي جوابيه : (پټه خزانه)

صحبت ډېر اثر کا گوره ×× منکر نه سې د اثر
 ته د مخه هغه شی وې ×× اوس انسان سوې ته بشر

التزام: عربي مصدر دی، ملزم کېدو ته واي او په
 پښتو کې ورته يو کار پر غاړه اخستل، يوه امر ته غاړه
 ايښودل واي. په اصطلاح کې د بديع پوهنې هغه ته واي
 چې شاعر يو التزام يا عنات ته غاړه کښېږدي، يانې
 شاعر پخپل شعر کښې ترمخ تر دو تورو يا ترشا ئي د
 قافيي يوبل توری راوړي که شاعر تردغه توري تېر شي
 په شعر کې کوم کمی نه پيدا کيږي، خو برسېره پېرې
 ۳۱

شاعر ځان ملزم گڼي او دغه کار کوي. چې دلته
 بي بي زينبي پخپل شعر کې «نا» التزام کړې دی .
 رغ سو چې ورور تېر له دنيا سو«نا»
 قندهار واړه په ژړا سو«نا»
 اود سعدی په دغه شعر کې «ي» ترمخ تر«لام» التزام
 کړې ده.

چشم بدت دور ای بديع شمايل
 ماه من شمع جمع و مير قبایل
 اتساع : عربي مصدر دی، چې فراخولو، ارتولو ته واي
 او په اصطلاح کې د علم بديع هغه شعر ته واي، چې
 څو ډوله تفسير شي.

حشو: عربي نوم دی، چې په لغت کې ورته يو نا خيزی
شی او يا هغه شی چې ناليچکه يا د تلتك منځ په

۳۲

ډك كړي. او په اصطلاح کې د علم بديع هغه
خبري ته

واي، چې په وينا يا په شعر کې زائد راشي او د مانا د
لحاظه احتياج ورته نه وي. و دغه خبري ته اعتراض يا
اعتراض الكلام ترمخ تر تمامېدلو ته واي.

مستزاد: عربي نوم دی، چې په پښتو کې ورته ډېروالی
واي او په پاړسي کې ورته زيادولو ته واي. او په
اصطلاح کې د علم بديع و هغه شعر ته واي، چې په
پاي کې د هري مصرع څو توري ايضافه تر وزن د

شعر راوړي . لکه په دغه پاړسي شعر کې:

در خواب جمال يار راميددم «در عين صفا»

وز گلشن وصل او گلي ميچيدم « بي خار

جفا»

۳۳

عروض : عربي گړه او نوم دی، چې په لغت کښې ورته
د شعر برابرولو ته واي. او په ادبي اصطلاح کښې هغه
علم دی، چې په هغه سره د شعر پر وزن، قافيي او
تفسير څېړنه او خبري کوي .

نظم : عربي گړه او مصدر دی، چې په لغت کې ترتيبول
او سمون ته واي، چې په پښتو کښې ورته سمتيا واي.
او په اصطلاح کې د شعر يو موزون او قافيه لرونکي
بدلي ته واي، چې خلاف د نثر دی . لکه دغه نظم :

دی دی رهبر د کائناتو تر ده جار سم
دی دی نامور د مخلوقاتو تر ده جار سم

غزل: عربي مصدر دی، چې د ښځو سره مجلس اود
ښځوسره عشقي خبرې کول دي او حديث د عشق د
ښځو سره . او په پښتو کښې د مېنانو سره نارې او

۳۴

عشقي خبرې دي. او د ادب په اصطلاح

کښې يو

ډول شعر دی، چې دښځو په باره کې ويل کيږي، ياني
تر ډېره ځايه عشقې وي، او د بيتو شمېر يې له اوو
څخه لږ نه وي او تر پنځه لسو ډېر نه وي. لکه دغه غزل:

ليلا څه سوه ليلا ليلا ناروغه وه بيگاه
ما گهيځ وليده دگل په شان يې ځليده

يا د حميد ماشو خيل دغه غزل:

چې مې تن د ختن شو زما لاله
دا اثر گهم دا ستا له خط او خاله

آرايش له آلايشه لعل مومي
په راتله دخال او خط مشه ملاله

زه به درسته شپه ژړا لکه شبنم کرم
خنده ته د گل په څېر تازه خوشحاله

۳۵

تر پايه پوري نه (۹) بيته دي!

قصيده: عربي نوم دی، چې په پاړسي کې ورته چکامه

واي. او په پښتو کښې ورته ستاينه او ليار ښودنه

واي. يو ډول شعر دی، چې اکثرا په غظ، حکمت،

حماسه او يا ستاينه اوياد وینه کې ويل کيږي، چې د

لومړې بيت دوي مصرع ئي برابري قافيې لري او د

نورو بيتو د پاي دمصرع قافيه ئي دلومړي بيت د قافيي سره برابره وي .

او د بيتو شمېر ئي تر شپاړسو لږ نه وي.

لكه دالفت دغه قصيده د رحمت العلمين:

رب العلمين دي رحمت العلمين گڼي
نه لري ثاني چې دى خاتم النبين گڼي

ډېر خلك دي وايستل تيارونه د رڼا لور ته
ستا لاس كښې رڼا مسلمانان نوراليقين گڼي

۳۶

ته په مؤمنانومهربانه له هرجا نه ئي

ځكه دي رؤف رحيم ارحم الراحمين گڼي

ترپايه لس بيته دي :

مصرع يا مصرع : په پښتو ژبه كښې ورته نيمكه واي .

ياني د يوه بيت نيماي (نيم بيتي) .

حماسه : عربي گړه ده، چې په لغت كې ورته زړه ورتيا،

مېړنتوب او غښتلوله واي . د ادب په اصطلاح كې يو

ډول شعرونه دى، چې د اتلانو، جنگيالانو، غښتلو او

مېړنو خلكو په وياړ او هكله ويل شوي وي .

لكه دغه د خوشحال شعر:

راشه واوره دا داستان × نيك او بد پكښې عيان
هم عبرت هم نصيحت دى × پرې دي پوه شي دانايان

زه خوشحال دشهبازخانيم × چې تورزن يم كان په كان

۳۷

شهبازخان ديحي خان وو × چې په توره شو سلطان

چې په توره مېړنى وو × تير انداز وو شيخ كمان

چې غليم به يې پيدا شو × ځای يې ځای ووگورستان
 رباعي: عربي گره او اسم صفت دی، چې په لغت کې
 ورته څلوريځي واي. اودعلم عروض په اصطلاح کښې
 څلوريځي هغه شعر دی، چې لومړي مصرع، دويمه او
 څلورمه مصرع په يوه قافيه وي، چې پر وزن د لاحول
 ولا قوټه الا بالله وي . او که پر دغه وزن نه وي نو
 هغه ته دوه بيتي واي. ښاي چې دريمه مصرع يې هم
 د نورو قافيو سره سمه وي. لکه د الفت صاحب
 څلوريځي :

سره وسپنه په سره اور کښې پولاد شي
 سره زر اور کښې شي زبور قدرې ډېر شي

۳۸

هر نېې د ابراهيم مقام نه مومي

د نمرود اور کښې حاصل ډېر لوت مراد شي
 درابعي څلوريزه (دا شاعره د کندهار ده)
 ادم ئي مځکي ته راستون کا
 په اور د غم ئي سوي لړمون کا
 دوزخ ئي جوړ کا پر سر د مځکي
 نوم د هغه ئي دلته بېلتون کا پټه خزانه
 مدح : يوه عربي گره او مصدر دی، چې په لغت کې

ورته ستاينه او چاته لورمقام ورکول واي. او د علم
 عروض په اصطلاح کښې د يوه سړي يا يو چا په شان
 کې شعر ويلو ته واي.

لکه د الفت دغه مدحه چې د وطن په باب يې ويلې ده:

وطنه! ښه دي آبو هوا ده
 خومره دي زياته طبعي ښکلاده

لمر دي آسمان کښې څه ښه څليري

ډېوې د ستورو د شپې بليږي

۳۹

بهيرې هر لور مست مست سندنه
په غورځنگلونو دې آبشارونه
ورمې د گلو خپې خپې دي
بلبولان مست دي مستي نغمې دي

خولی دې ډکې له نعمتونو
سینه دې ډکه ده له گنجونو

مېوې دي څومره خوږې خوږې دي
په شنو باغو کښې مزې مزې دي

تر پایه!
مثنوي: يوه عربي گڼه او ستاينه ده، چې په پښتو ژبه
کښې ورته دوه ايزه او په عربي کې ورته مزدوج او په
پارسي کې ورته «دو دو» واي . او په اصطلاح کې د
علم شعر داسې يوه شعر ته واي، چې يو غزل
هرڅومره بيتونه ولري د بيت هردوه نیم بيتي يې د
ځانه جلا جلا قافيه لري .

۴۰

لکه د خداي(ج) بښلي مولوي صالح محمد

کندهاري

د پښتو مثنوي .

او دلته د زرغون خان مثنوي ساقی نامه:

ساقی پاڅه پیاله راکړه ×× مرور یار می پخلا کړه
 اوبه توی په لمبو کړه ×× اور می مړ په دې اوبو کړه
 پسرلی شو غنچه گل کا ×× زلفی تاوی د سنبل کا
 بلبلان شورو فغان کا ×× کړېدني په گلستانه کا
 زاهد وځي صومعي څخه ×× شراب پېري دمیخانې څخه
 هر سړی په می یو مست دی + دې بهار کې گل پرست دی
 او دغه مثنوي د مولوي صالح محمد کندهاري!
 زه د یار کړمه خبري ×× ښې خوړې لکه شکري
 ښه پښتو وایه دلیره ×× که هرڅو وې لرو بره
 ۴۱

کندهاری که وردګي وي ×× مشرقي که جنوبی وي
 هر چې وایه وایه وایه ××× معشوقه می ښه راستایه
 عربي وي که پارسي ××× که ترکی وي که هندي
 چې د عشق کوي خبري ××× هغه وایه دي منظوري
 تر بایه!
 د شعر تنظیم او ترتیب

قافیه: عربي نوم دی، چې په لغت کې د یو شي پای
 یا شا ښوولو ته وای، او په اصطلاح کې د شعر د بیت
 آخر ته وای، یعنی هغه توري چې د بیت په پای کېښي
 راځي قافیه ده. لکه په دغه لاندني بیت کېښي:
 علم څه شریف هنر دی ××× چې میراث د پیغمبر دی
 دلته دغه دوه توري لکه د «ی» او حرکت د «ر» دمخ

۴۲

د توري قافيه ده. او په بله بدله کښې :

ستا له دم سره همدم دی زما روح
بې له تا درهم برهم دی زما روح

دلته په دغه لور شعر کښې «ما» او حرکت د مخ د

توري لکه د «ز» قافيه ده او روح يې رديف دی، چې په

پښتو کې ورته شاګونۍ واي .

رديف : عربي توري او ستاينه ده، چې په لغت کې شاته

درېدل، قطار، په چا پسي تلل اوتابع ته واي. په اصطلاح

کښې د قافيه د علم هغه توري دي، چې وروسته تر

قافيه په وارو تکرار راسي. لکه د رحمان بابا په دغه

شعر کښې :

په ورځ ناست يې بې طلبه × په شپه خوب کړې بې ادبه

دلته په دغه پورته شعر کښې په لومړۍ مصراع کې

۴۳

«بې» قافيه ده او دويم توري «طلبه» رديف دی .

رديف په اصطلاح کښې د علم عروض د علت توري

هم دي . لکه :

«الف»، «واو»، «يي»، «دي»، چې په شعر کې ئي راوړي

لکه «الف» په دغه وينا کښې:

حساب او کتاب — لکه «ي» په دغه وينا کې

حسيب او نصيب —

په پښتو ژبه کښې بيله د علت له تورو نه نور توري هم

کېدای سي چې رديف سي. لکه: «گ» تگ او راتگ
تلل او راتلل.

روي: عربي گړه ده، چې په لغت کې د بارانه ډکي وريځي
ته او يا روانو اوبو ته واي. په اصطلاح کې د علم عروض
د قافيي اصل توري دی، چې قافيه پر هغې څرخي

۴۴

او د قافيي د پاي توري دی، چې وهغې ته د
قصیدې

نسبت ورکول کيږي. لکه: «ر» په لر او بر کې. لکه:
«ت» په هست او نيست کې. «ل» په گل او مل کې او
دغسې نور.

تقطيع: عربي مصدر دی، چې څيرلو، ټوټه کولو او
جلاوالي ته واي. په اصطلاح کې د علم عروض د شعر
تجزي ته واي، يانې د شعر اندازه کول او سنجول دي،
چې شعر په اجزاوو سره د علم عروض تجزيه سي.
او هر جز د بل جز سره يانې د خپلو افاعيلو سره
کېنېښتول سي وزن د شعر او موزوني او نا موزوني
د شعر څرنگنده شي.

افاعيل: عربي نوم دی، چې د فعل يانې کړنې جمع ده.
د فعل ډېرواله افعال دي او افاعيل د جمع جمع ده. په
۴۵

اصطلاح کې د عروض پوهي ارکان، اجزا او اوزان ته
د شعر واي، چې هغه څلور دي. لکه فعلولن، مفاعيلن،
مفاعلتن او فاعلاتن دي. نور اجزا له دغو څلورو څخه

اخستل کيږي، چې تواويل هم ورته واي .

د پښتو لنډۍ : د پښتو د لنډيو د شعر ترتيب تقريباً

داسي دی لکه د قطعي ، خو بدلي ئي يوه يوه ويل

سوې ده او شاعر يې نه دی څرگند.اغلب دغه لنډۍ د

ښځوله خوا ويل سوي دي . لنډۍ موزون، دگدازه

ډکي، عشقي او حماسه يې بدلي دي . لکه :

خلک دي هرڅه هرڅه واي

دامي دستور دی مدام سترگي تورمه

باده پر باد مي سلام وايه

پر هغه باد چې د جانان پر لوري ځينه

۴۶

جانانه راسه ديدن وکه

بيا به جهان راپسي غواړئ نه په يمه

ژرامي نه ده په چا گرمه

خوشي گروان په اوبښکو ولي لنده ومه

د پښتو لنډۍ تر حده ډېرې دي .

بحر: عربي نوم دی، چې په لغت کې سمندر ته واي او

جمع يې ابحاردی. په اصطلاح کې د عروض پوهي د

شعر وزن ته هم واي، چې د شعر مقیاس، اندازه او

اوزان يانې تاله ښه ئي . د شعر بحر نولس دي .

طويل، مدید، بسیط، وافر، کامل، هزج، رجز، رمل،

منسرج، مضارع، متقضب، مجتث، سریع، جدید،

قریب، خفیف، مشاکل، تقارب یا متقارب، تدارک یا

متدارک دي . پرته له دغه نولس بحورو څخه ځينو

۴۷

عروض پوهانو يولس بحور نور هم ور زياد کړي دي .
 لکه: عريض، عميق، کبير، مذيل، قليب، حميد، صغير،
 اصم، سليم او حميم.
 بتر: عربي مصدر دی، چې لغوي معنی يې پريکولو، له
 بيخه ايستلو ته واي. او په اصطلاح کې د علم عروض
 هغه ته واي، چې د فعولن د جوړښت څخه يو شی
 حذف شي، يانې لومړی توری له دغه کلمي څخه لري
 کړي او د لنډيز سبب يې هم له منځه يوسي، چې
 «عو» پاته سي او نقل په «فع» سره سي ودغه ته ابتر
 يانې حذف سوي کلمي ته واي .
 خزم: عربي مصدر دی، چې لغوي مانا يې ملغلري په
 تار پيلو او د اوسن پوزي ته مهار اچول واي . په
 اصطلاح کې د علم عروض دشعر په لومړې سر کې

۴۸

دېروالی ته وي . خو هغه د يوه توري څخه بيا

تر

څلور تورو پوري دي. خودغه دتقطيع په حساب نه
 راځي . او دغه يوازي او يوازي خاص د عربي شعرونو
 لپاره دی. په پښتو شعر کې تر يوه توري نه ډېريري .
 نقد: عربي مصدر دی، چې په لغت کې جلاکولو ته
 واي يانې ښه له بدو څخه بېلول او بې عيبه کول دي .
 او دشعر او ادب په اصطلاح کښې د يوه شعر يا وينا

او يا نثر د ښه او بد بېله ول او يا په گوته کول دي .
خزل :- عربي مصدر دی د يو شي پرېکولو

ته وائ . او په عروض پوهنه کي د
الپ ايسته کېده دمتفاعلن څخه اود
هغه د» تې « درېده (سکون) دی، چې په
مفتعلن وړول سي .
۴۹

مبالغه عربي مصدر دی چې په يوه کار کي زياد و الي ته واي .
د بديع پوهني په اصطلاح سره ديو چا يا ديو شي په ستاينه کي
تر حده ډېر وه واي . تر هغه ځايه چې ناممکنه په نظر رانسي اوکه
ناممکنه په نظر راغی نو «غلو» ياني بېخي تر حد ډېر ته واي .
خوشال واي : مبالغه
د خوشحال سره که کښيني يو څو کاله
دا دغرو خټک به اوږه شاعران سي

اغراق يو بل ډول د مبالغې دی چې په منځ کي د مبالغې او «غلو»
دی . خوشال واي :

چې په خوب شم ستاله خيال سره خواب کړم
چې بيدار شم د مخ سوده دي په افتاب کړم

«غلو» ناممکنه مبالغه تر اغراق لا اوښتې .
حميد ماشوخیل واي :

بېله تا هسي ضعیف یم گل رخساره
هر حباب باندي که پښه ږدم نه ماتيري

۵۰

د دو شاعرانو شعرونه يو له بل سره پرتله کول

د رحمان بابا دشعر اوله مصرع او دحميدد شعر دويمه مصرع

پورته بدر را ښکاره شو ښکته نمر
آينه توره تې شي په جوهر

نمر سپورمی مي د پالنگ د پاسه رغري
سيند ته سېل محتاج نه دی د رهبر

په سرو سپينو درو لغو يې غور ډک شي
د طوبا په سيوري ناست یم مخ په نمر

چې دي ووينم په مخ مي اوښکي درومي

په درياب کښې اور رالگي مقرر

بل مذکور د سخن گويو سترگو نه زده
چې مي نه په سر، سرگيري نه په زر

که رحمان صاحب نظر باله سي ښاي
د حميد د حيا قدر لکه غر

۵۱

د حميد ماشو خپل اوله مصرع د رحمان بابادويمه مصرع

تورو زلفو مي خاطر کړو تار په تار
چې غرقاب مي هم گربوان دی هم کنار

لکه سپل چې رژه وي کمر د شگو
لکه ايښی چې چا گل وي په دستار

له خواری د يار په خط زړه ښه کومه
زه خوړلی يم په کټ د زلفو مار

رهبري په دردو غم غواړم وصال ته
گنه خون کله کولاي شي بيمار

دا دروغ دي چې په وصل کښې ښادي ده
هغه وايه چې بې کوډو وي دلدار

تل حميد په دا وينا ستا په مطربه
نه ورکيري د رحمان د زړه غبار

۵۲

وبليك (نثر)

د قربنې څخه چې څرگندېږي وبليك يانې نثر تر شعر

ليکني په ليکنگ کي تر مخ راغلی دی . څرنگه - چې ليکل دود سواو نثر هم رواج وموند
نو د خلکو په

ورځني ژوند کښې يو لوي توپير راغی. خو ډېرو خلکو

ليک لوست نسو کولاي .

يو څو لږ و انسانانو په هره طبقي کښې چې وو
پخپله ژبه يې ليک او لوست کولاي سو، تر هغو چې
کرار کرار ليک او لوست عام سو.

ليک د انسانانو په ورځني ژوند کښې يو لوي رول لوبه
ولی دی، چې په ايدارو اودفترو کښې داسناد ليکلو،
تاريخ ليکلو، شعر ليکلو او دغسي نورو ليکنو لپاره
زمينه برابره سوه. که څه هم بدله يعنی شعر تر ليک
او لوست ډېر ترمخ ده. خو لومړی په ليک سره نثر
۵۳

ليکل سوی. وروسته تر نثرليکني شعرليکنه منځ ته
راغلې ده او د ژبي ادبيات ليکل سوي. په راتلونکي کي
به وگورو، چې پښتو ادیبانو څرنگه پښتونثر ليکلی دی .
دغه په راتلونکي کښې به په دغه کتاب کښې ولولو.

افهام او تفهيم
د پښتو نوی نثر (وبليک)
انسان يو طبعي عقل لرونکی، خبري کونکی، د زده
کړې قوه لرونکی او د کار اندام لرونکی مخلوق دی .
انسان هر شی وروسته تر خپل زېږېدلو زده کوي .
دغه د زده کړې قدرت دانسان په فطرت کښې پروت
دی. دلومړي انسانانو لويه زده کړه خبري، ښکار او
ځان د طبيعت په مقابل کې ساتل وو.

۵۴

خو زه نه غواړم دلته پر لومړې انسان او د ده

پر کړه

وره خبري وکړم. یوازي دا وایم، چې انسان څرنگه او په څه ډول بريالی او ځواکمن سو، چې خپل معلومات وځپل راتلونکو کسانو ته په اسانه توګه ور ورسوي .

که په لنډه توګه وویل شي، دا هغه مهال دی، چې لیک منځ ته راځي. رغ لرونکي د (الپ او بې) توري له ډېرو ډول ډول تحولاتو نه وروسته تقریبا په ډیرلس سوه کې ترمخ تر میلاد (2Brokhaus) منځ ته راغلي دي . دا هغه مهال وو، چې په کرار کرار لیک او لوست په نورماله توګه سره د خلکو په منځ کې عمومیت پیدا کوي او افهام او تفهیم په خلکو کښې اسانه کيږي او دوديږي. چې دا لیکنه څرنگه، چیري، د چا لخوا او څرنگه تحول وموند؟ دلته د دغه بحث موضوع نه ده .

۵۵

څرنگه چې لیک منځ ته راځي د انسان ډېري اړتياوي آسانه کيږي. د ده معلومات، خبري اطلاعات او تاریخي سند لرلو زمینه ډېره لویه او پراخه کيږي .

نوځکه انسان ته دوې وسیلي د یوبل دپوهه ولو زمینه برا بڼه وي. لومړی دا چې د خبرو کولو زمینه، چې دغه پخوا لاهم دود وه برابرېږي، یانې خبري د رغ په توګه د خولې له لیاړي و غور ته رسول وه . دغه رغ لږو ډېر تر پنځوس متره پورې رسیږي، ډېر نه دی. دغه خبره به لاهم د ځینو خلکو په یاد کښې پاته سوه او دځینو

به د ياده و وټه . بله وسيله چې انسان د هغې په مرسته
 د ډېرو برياليتوبو خاوند سو، هغه د ليك او لوست يانې
 د «الپ او بې» منځ ته راتلل وو. د دغو تورو د ليكلو
 په مرسته به ډېرو ليري ليري ځايونو ته به معلوماتونه،

۵۶

اطلاعات او پيغامونه به استول کېده.
 او برسېره پر دې ډېر معلومات به په دفترونو کښې
 خوندي ساتل کېده. چې دغه اسناد به تل پر واقعيت
 ولاړ وو ځکه خبرې به د خلکو له ياده وتيلې وې خو
 په ليک کښې به هغسې ليکل سوي پرته وې .
 اوسنی انسان هم په دغه دوو وسيلو سره افهام او
 تفهيم کوي. لکه : خبرې او ليکنه.
 الپ : خبره يا وینه په عمومي توگه درې ډولونه لري:
 لمړی: وینه د ورځني لمړني اړتيا وو لپاره د يو بل
 سره خبرې کول، پلورل، پېرودل او خپل ورځني
 اړتياوې په عادي مورنۍ ژبه حل کول .
 دويم: وینه د علمي موضوعگانو لپاره لکه د مشخصو او معينو شيانو، ادبي مسايلو،
 عدلي،
 طبي، مسلکي

۵۷

او دغسي نورو مسأيلو د حل لپاره پکاريري .

دریم: شعر ویل دي .
 څرنگه چې مخ کښې پر شعر بحث وسو، دلته به یې په
 لنډه توگه ياده ونه وسي. خبري د انسان طبعي غريزه
 ده اود هغه فطري ستاينه ده. شعر هم په ځینوانسانا نو
 کښې یوه طبعي غريزه وي . هغه څوک چې دغه طبعي

صفت لري عادي خبري یې هم شعر ویل وي .دغسي

یو شاعر روانه طبعه د شعر لري . او بل یې کسبي

شاعر دی، چې دغه شعر زده کيږي، تمرین غواړي او

ډېر ادبي کار غواړي او ډېر با تجربه شاعر ښوونکی

غواړي اود ادبي سلسله غواړي.دغه ډول کسبي شاعران

په هر ځای، او په هر وخت کښې شعر نسي ویلای .

دغه رنگه شاعران قلم، کاغذ، ارام ځای غواړي او په

۵۸

ټولنه کښې د ده نازک خیال تحریکېده

غواړي .

بیا دی کولای سي، چې هلته شعر وواي .

ب : لیکنه : لیکنه یو کسبي هنر دی لکه نور هنرونه او

صنعتونه، چې زده کيږي، لیکنه هم زده کيږي. لیکنه د

ادب پوهي یوه لویه او پراخه څانگه ده. ادبي پوهه او

هنر ټول پر لیک او لیکنه ولاړ دی .

هره ژبه ځان ته ځانگړې «الپ اوبې» لري او خاص

رغونه لري. د دغو تورو له یوځای کیدو څخه خبره

جوړيږي او د یوې خبرې رغ ورکوي . هره ژبه د خپلو

خبرو د رغونو د اړتيا په کچه توري ياني « الپ اوبې »
لري او په هغه ليکنه کوي .

په پښتو ژبه څلور ډوله ليکني کيږي :
لمړی: وېليک ليکنه يعنې نثر ليکنه .
۵۹

دويم: ورليکنه يعنې نثر مسجع ليکنه .
دريم: ټوکماري ليکنه يعنې طنز ليکنه .
څلرم: سندر ليکنه يعنې شعر ليکنه .

وېليک: د جملو څخه جوړه سوې ليکنه ده، چې مبداء
او خبرلري. هره جمله د فعل، فاعل او مفعول لرونکې ده.
د جملې ټول غړي د ژبېنود له قواعدو سره سم په
خپلو ځايو باندې ليکل کيږي اود ليک نښې هم پکښې
مراعات کيږي. دغسې روانې بې قافيي ليک ته نثر واي .
په ليک کښې نښې او نښانې: لکه ټکی يا نقطه (.)،
کامه يا ویرګول (،)، سوالیه (؟)، ندائیه (!)، امریه (!)،
دوه ټکي (:) ، ناخونک („ „) خطک (_)، قوسک () ،
ویرګول ترلاندې ټکی (؛) ، په سلو کې علامه (%) ،
کور خط (/) ، ټکي ټکي (.....) که دغه نښې په ليک

۶۰

کښې مراعات نسي په ليک به چندانې

سړی و نه پوهيږي .

نوي وېليکونه يا نثرونه : لکه د هېوادملي يوه ټوټه نثر:

« پدې دوره کې که ځينو پښتنو د تجارت، ځمکواو

رموگلو لپاره ئې څه عوايد تر لاسه کول، مگرنورو په
ډېرو بدو اقتصادي شرايطو کې له فقر او بدبختۍ سره

ژوند کاوه»

دلته دنورولیکوالانودنثر ډولونه اوکړنلياري هم
ښوول کيږي . ، خو ترمخ تردې غواړم، چې څه
ووايم. هر لیکوال په لیکنه کې د ځانه خپله خپلواکه

کړنلاره لري . ځينې لیکوالان لنډې جملې او پردۍ

گړې پخپله لیکنه کښې راولي او ځينې بيا اوږدې

جملې او لږ پردۍ گړې پخپل نثر کښې راولي .

زه پدې نظريم، هر څومره چې يو لیکوال تر وسه زیار
۶۱

و باسي تر هغه ځايه، چې امکان لري پخپله ژبه ټولي

گړې وليکي. زما غوښتنه داده، هر څومره چې پخپله

ژبه او د هغې په گړو لیکنه وسي، هغومره د هغې ژبې

گړې وده کوي. او و نورو لیکوالانو ته هم ددغو گړو په

کار وړل آسانه کيږي .

د نورو لیکوالانو لیکنه : لکه دمحمد ولي څلمې نثرلیکنه :

«ابونصرمحمد بن عبدالجبارعتبي پخپل مشهور تاریخ

یمني کې چې په عربي ئې لیکلی دی، په څرگند ډول

واي، چې: «افغان د اوغان تعریب دی» وروسته د

اسلام تر دورې ځینو لیکوالو لکه ابو ریحان محمد بن

احمد بیروني تولد (۱۲۶۲ او وفات ۴۷۰) ابوالقاسم

فردوسي تولد (۲۲۲ او وفات ۴۰۰) محمد حسین کاتب

کنیت یې ابوالفضل بیهقي وفات (۴۷۰) قاضي منهاج

سراج جوزجاني اونورودافغان نوم پخپلونثرو
 کي تکرار راوړی دی.»
 د سید بهادر شاه ظفر کاکا خیل تاریخ نثر لیکنه
 دی واي :
 «د یوسف زو په علاقه کې د خوشحال خان د قید په
 ورځو کې ډېره بد امنی وه. او دا علاقه د شاهي
 فوځونو له لاسه ډېره خپل شوې وه. په دغه وروځو کې
 هم ددې علاقې حالات ډېر مغشوش وو. خوشحال خان
 پخپل یو نظم کې دې حالاتو ته هم یوه اشاره کړې ده.»
 د ډاکتر محمدحسن کاکړ نثر لیکنه :

«زموږ د هېواد د رواني کشالۍ د پېچلتیا غټه نښه
 داده، چې د محمد داؤدخان د حکومت له نسکورېدو
 نه ورسته تر اوسه پوري، چې شلم کال یې دی او په
 ملک کې جنگ روان دی. فکر کېده، چې د شوروي د
 یرغلگر پوځ له شړلو ورسته او تنظیمي حکومت په
 ۶۳

ځاي کیدو سره به جنگ ختم شي خو واک غوښتونکو
 تنظیمونو جوزجاني ملېشو او نظار شورا په خپلو کې
 د جنگ یو نوی دور شروع کړ. »

ورليک يا مسجع نثر

مسجع نثرپه لیکنه کې ځان ته یوه کړنلاره او بیخي
 ځان ته یو خانګړی چوکاټ لري. نثر مسجع ، شعر او
 نظم نه دی اونثر مسجع ته هم شعرنما نه سو ویلای .
 نثر مسجع د شعر او نثر تر منځ یو مستقلة موزنه وینه
 ده، چې د دغې لیکنې استاذ او مخکښ خواجه عبدالله

انصاري يا پيري بازرگان دی .

نثر مسجع يو ډول ليکنه ده، بندونه لري، چې هر بند د هغه بل بند سره موزن دی . که څه هم قافيه او ردیف نه لري. څرنگه چې مور ښه او خراپ شعرلرو، دغسي

۶۴

هم په نثر مسجع کې ښه او بد سته .

زه غواړم، چې دلته د پښتو ژبو شاعرانو د

مسجع نثر

يو څو بېلگي د نمونې په توگه وښيم او يو پاړسي

مسجع نثر چې په پښتو ژباړه سوی هم وښيم .

د ملاخالاك مسجع نثر ليكنه :

«واوری- مؤمنانو دا خبرگوری په دا رنگ معلو میري،

مؤمنان لك ورگډ شي، په بهشت کې پرآسانو به

سواره شي، د هر مؤمن پر سر به تاج وي، چې دنیا

تر پوري هېڅ نه څرگندیږي . هم به حوري فرشتگان

غلماڼ وي، دده رکاب نیولی د خاكي آدم به هسي

خدمت کيږي. په اول حصار چې ورشي دی د سپين

زرو روغ دی پهنا يې د پنځه سوه کالو لار ويل کيږي. په

صافی کې هسي صاف دی، چې د روغ بهشت بیرون

۶۵

ترې څرگندیږي.» (د پښتونتر اته سوه کاله ۱۹۹ مخ)

د مست مسجع نثر د ده د کتاب سلوك الغزات څخه :

« بیچاره چې دا بیان له سوزه ووي په کوه لك کې زر

خلوینست کلونه د حضرت د هجرت تېر وو د

مهجرو.» (د پښتونتر اټه سوه کله ۲۰۲ مخ)

د آخوند احمد مسجع کلام:

« د ښه خدای ثنا به وایم، چې نبیان یې په سړو یو کې

پیدا کړه، ځکه نور مخلوق ئې واړه تر بزرګۍ ئې نه

رسیري، د دوي سر آدم صفي وو او بیا آخر ئې

محمد قری شي وو، چې دا توغ د شفاعت یې هم په ده

باندي دریري. » (د پښتونتر اټه سوه کاله ۲۰۹ مخ)

د خواجه عبدالله انصاره مسجع نثر ژباړه په پښتو

«الهي! ډېر دي نږدې ښه ئې تر هغه لا نږدې ېې، ښه ئې تا ليري

۶۶

خو تر ځان لا نږدې ېې، د ځوانمردو په نفسو کې ېې
د ذاکرانو په زړوکې ئې .ای څښتنه! ته هغه ېې
څه چې دي پخپله ويلي او څرنگه چې دي ويلي هغه ېې .

پاک له شرک او له هر عیب ئې ته، فرمان ورکونکی

د شاهانو ئې ته، گران او کبریا په لوړ تاج خو ئې ته،

دانړۍ ستا ده کامل اختیار لرې ته. الهي! نوم ستا

مور ته روا، محبت ستا مور ته دوا. پېژندنه ستا زموږ

ساتون، ستا لطف دی زموږ ښکاره غوښتون..

ژباړونکی محمد سرور وکيلي د خواجه عبدالله انصاري

مناجات ۱ او ۶ مخ

۶۷

د پښتو په ادب کښې کيسه

قصه يو عربي نوم دی، چې ماناي خبره، حکايت،

داستان او نقل دی. په پښتو کښې ورته کيسه يانکل

وای. کيسې خيالي او يا واقعي وي .

کيسه د پښتو په ادب کښې د اوږدې ليکنې او يا لنډې

ليکنې له مخه ارزول کيږي . په کيسه کې يوازنی شی

چې په نظر کې نيول کيږي هغه کرکتر يا د کيسې

فيگور دی، چې پردغه کرکتر يا فيگور ټوله کيسه را
خرخي.

څرنگه چې مو مخ کې وويل کيسه کېدای سي، چې

خيالي، انديښنه ئي، واقعي، او يا حقيقي وي .

کيسه کېدای سي، چې منظوم او يا منثور وي .

۶۸

کيسه کيدايسې، چې لنډه او يا اوږده وي .

کيسه کيدايسې، چې تراچيدې او يا کوميک وي .

د کيسې د فيگور مهال او ځای د فيگور په پيښه پوري

اړه لرې. ټوله د کيسې نوري موضوعگاني د دغه

فيگور پر خوا او شا را خرخي . د سارې يا بېلگې په

توگه : د ادم خان او دورخانۍ کيسه .

دمؤمن جان او شېرېنو کيسه .

په عربو کې د لیلا مجنون کیسه .
 په پاړسي کې د فرهاد شرېن کیسه .
 په الماني کې د روت کپشن کیسه .
 په انگلیسي کې د الادن کیسه او دغسي نور ډېر.
 کیسه کیدای سي، چې سیاسي، عشقي، ټولنیزه بڼه
 ولري . ښه کیسه هغه ده، چې بې پلوه اود لیکوال خپل

۶۹

خیال او اندېښنه انځور کړي .
 خو پدا کودتاگانو، پاڅونونوکې او ډله ایز جنگونو کښې
 ځینو لیکوالانو، ادیبانو، فرهنګیانو او شاعرانو د ادب
 کانون ته غاړه کښې نه ښوده چیرې مات کړ په
 ریکلامونو، ستاین لیکونو، پله ایز لیکونواو ستاین ویلوئي
 پیل وکړ، چې کیسو خپله طبعي او واقعي بڼه له لاسه
 ورکړه او هم دغسي شاعرانو خپله ادبي لیاره پرې
 ښوده او د شعر او ادب مراعات ونکړ پرېله خوا
 روان سوه، یانې د ظلم او ستم مداحان سول. دغه ډول
 ادیبانو د فرهنګ غوره ليار ئي پرېښودل مداحان
 سول . هغه هم د چا؟ دظالمانو. خو دغه ډول کیسي او
 شعرونه ټولنیز ارزښت نه لري .
 دپخوا کیسې عشقي د مینې ډکې کیسې دي او یا د
 زړه وړتیا او تاریخي کیسې دي .

اوسنی کیسې تر ډېره حده د لیکوال په ټولنه کې د ده خپل نوښت دی . دا خبره دلته یوه یادونه ده نیوکه نه ده . کیسه تر ناول ډومبیوالی لري. کیسې له ډېر پخوا نه به په مجلسو کښې کېږي، چې یوه به کیسه یا نکل کاوه نورو به غور ورته نیولی وو. دغه نکل دهغو خلکو تلوېزون او سینما وه. اوس د کیسو او ناول کتابونه لیکل کیږي، چې خلک یې په شوق لولي . نکل او رپوټ یو شی وي او یوه مانا لري . پخوا به خلکو ویل راسه نکل وکه! څه خبره وه؟ یا واي : ده پرون نکل کاوه : احمد له آسه غوزار سو. اوس خلک واي: راپور او یا رپوټ ئي تېر کی او دغسې نور.

۷۱

رپورټاژ یا رپوټ (Reportage) دا یوه فرانسوي گړه ده، چې مانا یې خبر تېرول، د پېښې خبر ورکول یا گزارش ته واي. په پښتو کې ورته د پېښې خبروای . د رپوټ مهال ډېر نه وي تېر سوی، په یوه اونۍ کښې باید خبر تېر سوی وي . اکثرا په دغه مابین کښې د پېښې خبر تېريږي. رپوټ اتيا په سلو کې واقعیت لري. که رپورټر لاس پکښې و وهي، نو یې د خلکو لپاره په زړه پوري کوي. په دغسې پېښو کښې کرکټر پخپله هغه شیان دي، چې واقعې پر پېښه سوې وي، که دغه څو کرکټرونه وي او که یو کرکټر وي .

نوول يا ناول (Nouvelle) نوم دی فرانسوي گره ده،

مانا يې حکايت، داستان يا نوي خبرو ته واي .

په ناول کې کرکټرونه يا فيگورونه ډېر وي او ځايونه او

۷۲

مهالونه ئي هم دغسي پکښې

مختلف وي .

دغه پورته توکي د ناول توپیر دی ، د کیسي سر خو بیا هم ناول پخپله یو ډول اوږده کیسه ده . داستان یا کیسه په شعر کې . د ملنگ جان د یوه ځوان کیسه :

- یو سړی راته په دې صورت گویا وو
 - چې نیکه قبر ته تللی هغه ځوان وو
 - د جمعې په شپه دی ولاړی اديرې ته
 - سرتور و درېده د خپل نیکه روضې ته
 - خپل حاجت ئي سراسر ورته بیان کړ
 - په ژړا ژړا ئي ځان ورته ستومان کړ
 - ډېر مجبور یم مجبوری نه نه خلاصېرم
 - څه سبب دی په سبب ئي نه پوهېرم
- تر پایه :

متلونه او اصطلاحگانې

د اصطلاح او متل تر منځ توپیر:

متل یوه لنډه مسجع خبره یا شعر

دی . که چیرې دغه

متل شعر وي شاعر ئي څرگند وي او که لنډه مسجع خبره وي، نو ویونکی ئي تر ډېره څرگند نه وي .
متلونه د اولنو فلسفې د مانا ډکې خبرې دي، چې په ټول هېواد کې يې خلک پېژني او په پوهیږي .

۷۳

او پر خپل سم ځای ویل کیږي . د هېواد په ټولو ښارونو کې یو ډول په کار ځي . لکه : گران به دي کرم، نه تر

زویه . بل متل : چې سر وي خولی ډېرې دي. – پور دي

په پور منت دي په گور. او دغسي نور ډېر. دغسي

متلونه د هېواد په گوټ گوټ کې دود لري او یو ډول

ویل کیږي .

اصطلاح : اصطلاح هغه خبره ده، چې په یوه کلې یا یوه

ښار کښې رواج ولري، برخلاف د متل چې په ټولو

ځايو کښې د يوه هېواد نه استعمالیږي .

د بيلگي په توگه د کابل اصطلاح : واي : کابل دي بې

زرو وي خو نه بې واورې . « کابل بې زر باشد نه بې

برف .» دغه دوديزه خبره يوازي په کابل کې اصطلاح

ده. يا واي: «الو به از پلو.» يعنې د کابل په ژمي کې

۷۴

تود کور تر پلو ښه دی . يا داچې

واي: « خبری سر

چوک». مانا دا د چارسو د سر خبره ده، څه واقعیت

نه لري. يا په کندهار کې واي :

« د اینځر گل ئي. « مانا دا چې نه ښکارې. او يا په کابل کې دا خبره هم ډېره دود ده، چې وائي:

«دیگی شریکي را در چارسو بشکن.» دغه اصطلاح

ډېره د متل خوالري . ولي د دغې خبرې په مقابل کې

متل هم سته، چې وائي: « شریکي خر شرموښان ئي

څيري .» پاي !

اخځونه يا اخستنځي

د کتاب نوم — مؤلف يا ليکونکی — خپروونکی — د چاپ ځای او کال

پټه خزانه محمد هوتک بن داؤد امام الدين ساپي ۱۹۹۵ ع
 در او مرجان عبدالحميد ديوان ډاکټر سيد انور الحق يونيورسټي بگ اجنسي
 کليات خوشحال خان خټک شير شاه ترخوي عظيم پبلشک هاوس ۱۹۸۵ ع
 رحمان بابا ديوان رحمان بابا پښتو ټولنه دولتي مطبعه ۱۳۵۶ هـ ش
 فرهنگ عميد حسن عميد مؤسسه انتشارات اميرکبير ۱۳۶۳
 د الفت خبري گل پاچا الفت ډاکټر عبدالرحمن الفت المان ۱۳۶۷ هـ ش
 د پښتو نثر اته سوه کاله زلمی هيواد مل يونيورسټي لاهور ۱۳۷۴ هـ
 پښتانه د تاريخ په رڼا کې سيد بهادر شاه ظفر کاکاخيل پښور يونيورسټي کراچي
 افغان ملت اخبار د موضوع ليکونکی محمد حسن کاکړ د گوندله خوا ۱۳۷۲
 د خواجه عبدالله انصار د مناجات ژباړه محمد سرور وکيلي ساپي څيړنې مرک ۱۳۸۰
 دافغانستان او د روسي د سياسي روابطو لنډه تاريخچه (۱۱۰۴ - ۱۳۷۱ هـ ش)
 ليکونکی محمد ولي ځلمی د صحاف نشراتي مؤسسه کراچي ۱۳۷۴ هـ ش

د ليکوال لنډه پېژندنه :

ښاغلي محمد سرور وکيلي باکلوريا دوره له کابل ميخانيکي لېسې، انجينري او ماسټري يې په روزنپوهنه کې په المان کې اخستې ده او د ۱۹۸۲ ز کال نه تر اوسه پورې له خپلې کورنۍ سره په المان کې ژوند تېروي .

د ښاغلي محمد سرور وکيلي په دې وروستيو کلونو کې څو بېلابېل کتابونه ليکلي دي :

۱ : - پښتو بديع او بيان ، ۲ : - پښتو ژبېښود (گرامر) ، ۳ : - پښتو گړ ښود (غياث الغت) ، ۴ : - انتگرال او درنسيال حساب ، ۵ : - د جامداتو ميخانيک ، ۶ : - د خواجه عبدالله انصار مناجات له پاړسي نه په پښتو مسجع نثر ژباړه ۷ : - ليکدود او ليکښود کړنلاره او سمه ليکنه دغه پورتنۍ کتابونه ځيني په پېښور کې او ځيني په کابل کې چاپ سوي دي .

يادونه : د ښاغلي محمد سرور وکيلي دو کتابونو لکه بديع او بيان او پښتو ژبېښود د انټرناسيونال افغاني ژورنالستانو لخوا په سويس کې جايزه ورې ده .

د ښاغلي محمد سرور وکيلي ناچاپ کتابونه چي چاپ ته تيار دي :

۱:- اسلامي روزنه اوپوهنه (په پښتو او الماني ژبو) ، ۲:- د پښتو الپ او بې کتاب ، ۳:- پښتو متلونه ، ۴ :- د رياضي ۲۵۰ د طريقې سره حل سوي سوالونه ، ۵:- زما دشعرونو ټولگه ، ۶:- روزنپوهنه ، ۷:- د محمد رسول الله (ص) لنډه ژوند پېښه بديع او بيان د کلاسيک يانې د مقفه شعر پوهنه ده . د هر ډول شعر بيان له عروضوله مخي کوي .

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library